

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ
ФІЛАЛАГІЧНЫ ФАКУЛЬТЭТ
Кафедра гісторыі беларускай мовы

МЯДЗВЕДЗЕЎ Андрэй Юр'евіч

ГРАМАТЫЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ
БАРКАЛАБАЎСКАГА ЛЕТАПІСУ

Анатыцыя да магістарскай дысертацыі
спецыяльнасць 1 – 21 80 11 «Мовазнаўства»

Навуковы кіраўнік Ганна Іванаўна
Кулеш
доктар філалагічных навук,
прафесар

Мінск, 2018

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Ключавыя словы: старабеларуская літаратурная мова, моўная сітуацыя, полілінгвізм, Баркалабаўскі летапіс, марфалагічныя асаблівасці, агентыўныя назоўнікі, формы дзеясловаў, сінтаксіс, дзеяслоўнае кіраванне, постпазіцыя азначэння, каардынацыя дзейніка і выказніка, ускладненне сказа, простая мова.

Мэта работы: выявіць адметныя граматычныя асаблівасці тэксту Баркалабаўскага летапісу, найбольш актуальныя як для вырашэння праблемных пытанняў гісторыі беларускай мовы, так і развіцця сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Актуальнасць работы палягае ў тым, што ў ёй найбольшая ўвага падчас даследавання граматычных асаблівасцяў мовы Баркалабаўскага летапісу нададзена менавіта сінтаксічнаму ўзроўню мовы. Нягледзячы на ўсю глыбіню існуючых у нашай краіне даследаванняў старабеларускай мовы, гістарычны сінтаксіс з'яўляецца адным з найменш распрацаваных кірункаў. У тым ліку, не дастаткова ўвагі звернута ў існуючых даследаваннях і на сінтаксічныя асаблівасці мовы Баркалабаўскага летапісу. У той жа час на гэтым узроўні выкрываюцца дастаткова яскравыя адметнасці старабеларускай мовы, уласцівыя і сёняшнім жывым гаворкам, якіх з пэўных прычынаў пазбаўленая сучасная афіцыйная літаратурная мова. У гэтай працы зробленая спроба звярнуць увагу на такога кшталту адметнасці. Акрамя таго, не пакінутыя без увагі і іншыя актуальныя граматычныя асаблівасці, у прыватнасці, марфалагічнага ўзроўню, якія робяць тэкст летапісу адным з найбольш чытаных сярод летапіснай спадчыны перыяду старабеларускай літаратурнай мовы.

Аб'ект даследавання – мова Баркалабаўскага летапісу праз прызму полілінгвальнай сітуацыі на беларускіх землях у перыяд стварэння тэксту помніка.

Прадмет даследавання – граматычныя асаблівасці мовы тэксту Баркалабаўскага летапісу.

Вынікі даследавання – выяўлена каля 20 лінгвістычных асаблівасцяў помніка, якія ілюструюць спецыфіку беларускай мовы на марфалагічным і сінтаксічным узроўнях.

Практычная значнасць работы палягае ў магчымасцях выкарыстання яе вынікаў падчас вырашэння праблемных пытанняў, якія тычацца асаблівасцяў функцыянавання тых альбо іншых граматычных канструкцыяў у часы існавання беларускай літаратурнай мовы старажытнага перыяду, а таксама распрацовак актуальных праблем граматычнага ладу сучаснай беларускай мовы. Фактычны матэрыял даследавання можа быць выкарыстаны ў педагагічнай практыцы пры вывучэнні гісторыі беларускай мовы.

Магістарская дысертацыя складаецца з уводзінаў, трох глаў, заключэння і спісу выкарыстанай літаратуры (56 крыніц). Агульны аб'ём магістарскай дысертацыі складае 69 старонак. Асноўны тэкст займае 64 старонкі, спіс выкарыстаных крыніц 5 старонак.

GENERAL DESCRIPTION OF THE WORK

The key words: Old Belarusian literary language, language situation, polylinguism, Barkalabovo chronicle, morphological features, agent nouns, verb forms, syntax, verbal control, postposition of the definition, coordination of subject and predicate, sentence complication, direct speech.

The purpose of the work: to identify the distinctive grammatical features of the text of the Barkalabovo Chronicle, the most relevant both for solving the problematic issues of the history of the Belarusian language, and for developing the modern Belarusian literary language.

The urgency of the work is in the fact that the most attention in the study of the grammatical features of the language of the Barkalabovo Chronicle is given to the syntactic level of the language. Despite the depth of the existing studies of the Old Belarusian language in our country, the historical syntax is one of the least developed areas. Besides, not enough attention is paid to the existing studies and the syntactic features of the language of the Barkalabovo Chronicle. At the same time, at this level, vivid features of the Old Belarusian language are revealed, which are also inherent in today's living dialects, which for certain reasons are deprived of the modern official literary language. In this work, an attempt is made to draw attention to such features. In addition, other relevant grammatical features are not ignored, in particular, the morphological level, which make the text of the chronicle one of the most widely read literary legends of the Old Belarusian literary language.

The object of the study is the language of the Barkalabovo Chronicle through the prism of the polylingual situation on Belarusian lands during the creation of the text of the monument.

The subject of the study is the grammatical features of the language of the text of the Barkalabovo Chronicle. The results of the research revealed about 20 linguistic features of the monument, illustrating the specificity of the Belarusian language at the morphological and syntactic levels.

The practical importance of the work lies in the possibilities of using its results in solving problematic issues related to the features of the functioning of certain grammatical constructions during the existence of the Belarusian literary language of the ancient period, as well as the development of actual problems of the grammatical structure of the modern Belarusian language. Actual research material can be used in pedagogical practice when studying the history of the Belarusian language.

The master's thesis consists of an introduction, three chapters, conclusion and a list of used literature (56 sources). The total volume of the master's thesis is 69 pages. The main text takes 64 pages, the list of used sources is 5 pages.

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА РАБОТЫ

Ключевые слова: старобелорусский литературный язык, языковая ситуация, полилингвизм, Барколабовская летопись, морфологические особенности, агентивные существительные, формы глаголов, синтаксис, глагольное управление, постпозиция определения, координация подлежащего и сказуемого, осложнение предложения, прямая речь.

Цель работы: выявить отличительные грамматические особенности текста Барколабовской летописи, наиболее актуальные как для решения проблемных вопросов истории белорусского языка, так и развития современного белорусского литературного языка.

Актуальность работы заключается в том, что в ней наибольшее внимание в ходе исследования грамматических особенностей языка Барколабовской летописи уделено именно синтаксическому уровню языка. Несмотря на всю глубину существующих в нашей стране исследований старобелорусского языка, исторический синтаксис является одним из наименее разработанных направлений. В том числе, не достаточно внимания обращено в существующих исследованиях и на синтаксические особенности языка Барколабовской летописи. В то же время на этом уровне вскрываются достаточно яркие особенности старобелорусского языка, присущие и сегодняшнему живым говорам, которых по определенным причинам лишен современный официальный литературный язык. В этой работе сделана попытка обратить внимание на такого рода особенности. Кроме того, не оставлены без внимания и другие актуальные грамматические особенности, в частности, морфологического уровня, которые делают текст летописи одним из наиболее читаемых среди летописного наследия периода старобелорусского литературного языка.

Объект исследования - язык Барколабовской летописи через призму полилингвальной ситуации на белорусских землях в период создания текста памятника.

Предмет исследования - грамматические особенности языка текста Барколабовской летописи.

Результаты исследования - обнаружено около 20 лингвистических особенностей памятника, иллюстрирующие специфику белорусского языка на морфологическом и синтаксическом уровнях.

Практическая значимость работы заключается в возможностях использования ее результатов при решении проблемных вопросов, касающихся особенностей функционирования тех или иных грамматических конструкций во времена существования белорусского литературного языка древнего периода, а также разработок актуальных проблем грамматического строя современного белорусского языка. Фактический материал исследования может быть

использован в педагогической практике при изучении истории белорусского языка.

Магистерская диссертация состоит из введения, трех глав, заключения и списка использованной литературы (56 источников). Общий объем магистерской диссертации составляет 69 страниц. Основной текст занимает 64 страницы, список использованных источников 5 страниц.